

Dr. Algimantas ČEPAS
Lietuvos teisės instituto
Baudžiamosios justicijos tyrimų skyriaus
vyriausiasis mokslo darbuotojas
Ankštoji g. 1A, LT-01109 Vilnius
Tel.: (8 5) 2497591
El. p. *algimantas.cepas@teise.org*

TYČIOS TURINIO REIŠMĖ SKIRIANT BAUSMES UŽ NUŽUDYMUS LIETUVOS TEISMŲ PRAKTIKOJE¹

Straipsnyje pristatomi Lietuvos teisės instituto ir Vilniaus universiteto vykdyto, Lietuvos mokslo tarybos finansuoto projekto „Nužudymai Lietuvoje: kriminologinis tyrimas“ rezultatai. Atliekant tyrimą buvo išanalizuota 910 Lietuvos teismų pirmąja instancija 2005–2012 metais priimtų nuosprendžių baudžiamosiose bylose, kuriose nužudymų padarymu buvo kaltinama 1113 asmenų, už nužudymus buvo nuteisti 1036 asmenys. Nuosprendžiai buvo analizuojami daugeliu rakursų, kaupiant duomenis apie kaltininkų ir aukų socialines-demografines charakteristikas, nusikaltimų aplinkybes, taip pat ir apie nuteistiesiems už nužudymus skirtas bausmes. Šiame straipsnyje bus aptarti tik pastarieji, skirtas bausmes apibūdinantys duomenys, dėmesį telkiant į kaltininkų psichinio santykio su aukos gyvybės atėmimu turinio įtaką skiriamoms bausmėms.

ĮVADAS

Kaip atskaitos taškas toliau pateikiamam apibendrinimui reikėtų nurodyti tai, kad tirtuose nuosprendžiuose už nekvalifikuotus nužudymus skirtų laisvės atėmimo bausmių vidurkis – 9 metai 3 mėnesiai 9 dienos. Už kvalifikuotus nužudymus skirtų laisvės atėmimo bausmių vidurkis – 11 metų 8 mėnesiai 21 diena (dar 10 nuteistųjų už kvalifikuotus nužudymus buvo skirtos laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmės, 2 nuteistiesiems už kvalifikuotus nužudymus buvo skirtos ne laisvės atėmimo bausmės). Bendras už tyčinius nekvalifikuotus ir kvalifikuotus nužudymus skirtų bausmių vidurkis – 10 metų 7 mėnesiai 21 diena.

---

¹ Straipsnis parengtas vykdant Lietuvos mokslo tarybos finansuojamą projektą „Nužudymai Lietuvoje: kriminologinis tyrimas“ (sutarties Nr. SIN-11/2012).

Šis straipsnis skirtas kaltininkų tyčios darant nužudymus klausimams aptarti. Tačiau iškart tenka konstatuoti, kad tirtuose teismų nuosprendžiuose šiems klausimams skiriama ne itin daug dėmesio. Baudžiamojo kodekso 54 str. 2 d. 2 p. reikalauja, kad, skirdamas bausmę, teismas atsižvelgtų ir į kaltės formą, ir į kaltės rūšį, praktikoje šios nuostatos laikomasi ne visuomet. Apie tai, ar nužudymas padarytas staiga atsiradusia, ar iš anksto apgalvota tyčia, pasisakoma labai retai, kiek dažniau nurodoma, ar kaltinamasis veikė apibrėžta, ar neapibrėžta tyčia, 114 nuteistųjų atžvilgiu teismai netgi atskirai nepasisakė, ar nužudymas padarytas tiesiogine, ar netiesiogine tyčia. Detalesnė pastaruosiuose nuosprendžiuose teismų vartojamų formuluočių analizė leidžia teigti, kad daugumoje jų teismai nuteistųjų veikose visgi išvėlgė netiesioginę tyčią. Kita vertus, kai kurių nuosprendžių leksika kelia tam tikrų abejonių ne tik dėl to, kokią tyčios rūšį, bet ir kokią kaltės formą teismai išvėlgia. Pavyzdžiui, vienoje iš tirtų bylų teismas konstatavo, kad „tiesioginės tyčios nužudyti V. D. kaltinamoji neturėjo, tačiau durdama peiliu pastarajam į juosmenį turėjo numatyti galimas pasekmes“. Tai, kad kaltinamoji tik turėjo numatyti padarinius (atkreiptinas dėmesys – Baudžiamasis kodeksas taip apibūdina ne tyčios, o nusikalstamo nerūpestingumo intelektualinį momentą), nesiaiškiant, ar padariniai iš tikrųjų buvo numatomi, paprastai konstatuojama nusikalstamai nerūpestingai padarytų nusikaltimų byloje. Tad kyla klausimas – kokią kaltės rūšį ir formą teismai išvėlgia tokiais atvejais, kai kartu konstatuojama ir tai, kad padariniai tik turėjo ir galėjo būti numatyti, ir tai, kad padarytas tyčinis nužudymas. Vis dėlto analizės tikslais bausmės, skirtos nuosprendžiais, kuriuose nebuvo konstatuota tiesioginė nuteistųjų tyčia, straipsnyje traktuojamos kaip bausmės už nužudymus, padarytus netiesiogine tyčia. Sprendimas, ar nusikaltimas padarytas apibrėžta, ar neapibrėžta tyčia, buvo atskirai aptartas tik 106 nuteistųjų atžvilgiu, vienoje byloje buvo keliamas klausimas, ar kaltininkai veikė alternatyvia tyčia (tačiau šioje byloje teismas nusprendė, kad nužudymas padarytas neapibrėžta tiesiogine tyčia). Reikia paminėti, kad dar 19 asmenų buvo nuteisti už pasikėsinimus padaryti nužudymus, tačiau teismai apie jų tyčios apibrėžtumą atskirai nepasisakė. Atsižvelgiant į tai, kad pasikėsinimai padaryti nužudymus gali būti konstatuoti tik tais atvejais, kai kaltininko veikoje nustatoma tiesioginė apibrėžta tyčia,² pastaraisiais nuosprendžiais skirtos bausmės straipsnyje laikomos bausmėmis, skirtomis už tiesiogine apibrėžta tyčia padarytus nužudymus. Dėl 139 nuteistųjų buvo sprendžiama, ar jų veikos buvo padarytos staiga atsiradusia tyčia, tačiau ši kaltės rūšis teismų pripažįstama labai retai: tai, kad veika padaryta dėl didelio susijaudinimo, kurį nulėmė neteisėti nukentėjusio asmens veiksmai, buvo pripažinta tik 6 nuteistųjų atžvilgiu. 6 nuteistuosius teismai pripažino padariusiais nužudymus iš anksto apgalvota tyčia.

---

² Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra konstatavęs, kad „veika gali būti kvalifikuojama kaip pasikėsinimas nužudyti tik esant apibrėžtai kaltininko tyčiai atimti gyvybę“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2013 m. gegužės 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-248/2013).

1. IŠ ANKSTO APGALVOTOS IR STAIGA AT SIRADUSIOS TYČIOS REIKŠMĖ SKIRIANT BAUSMES UŽ NUŽUDYMUS

Nors retai konstatuojamai teismų nuosprendžiuose,³ būtent iš anksto apgalvotai tyčia pirmiausia reikėtų skirti dėmesį. Daugelio Europos Sąjungos valstybių baudžiamieji kodeksai šiai tyčios rūšiai skiria ypatingą dėmesį. Pavyzdžiui, Prancūzijos BK 221-3 str. numato, kad asmenims, padariusiems nužudymus iš anksto apgalvota tyčia, skiriama laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmė ir nenumatomos jokios šios bausmės alternatyvos.⁴ Iš anksto apgalvotą tyčią taip pat sureiškmina Švedijos baudžiamojo kodekso 3 paragrafas⁵, Belgijos BK 394 straipsnis⁶, Olandijos baudžiamojo kodekso 289 straipsnis⁷, Italijos baudžiamojo kodekso 577 straipsnis⁸. Tiesa, pats iš anksto apgalvotos tyčios turinys skirtingų valstybių baudžiamosios teisės doktrinos skiriasi. Pavyzdžiui, Olandijos teismų praktikoje iš anksto apgalvota tyčia pripažįstama visais atvejais, kada kaltininkas turėjo pakankamai laiko apgalvoti savo veiką, nepriklausomai nuo to, ar jis iš tikrųjų svarstė apie tai, ką daro.⁹ Kita vertus, pavyzdžiui, Kanadoje iš anksto apgalvota tyčia įžvelgiama tik tais atvejais, kai tarp tyčios susiformavimo momento ir nužudymo praeina pakankamai ilgas laikas.¹⁰ Lietuvos apeliacinis teismas taip pat yra konstatavęs, kad „iš anksto apgalvota tyčia yra tokios rūšies tyčia, kuri atskleidžia psichinį kaltininko

---

³ Paminėtina tai, kad teismų praktikoje iš anksto apgalvota tyčia dažniausiai akcentuojama naujagimių nužudymų bylose. Tačiau tokiose bylose išankstinė tyčia yra ne bausmės individualizavimo, bet veikos kvalifikavimo problema: ją konstatavus šalinamas privilegijuoto nužudymo inkriminavimo klausimas, nes iš anksto apgalvotos tyčios buvimas reiškia, kad sprendimas atimti gyvybę naujagimiui neatsirado dėl gimdymo nulemtos būsenos (Šiaulių apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2005 m. rugsėjo 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1-42-210/2005; Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2012 m. kovo 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1-79-106-2012).

⁴ Code Pénal. Prieiga per internetą: <<http://www.legifrance.gouv.fr>>.

⁵ The Swedish Penal Code. ds 1999:36. h. Prieiga per internetą: <<http://www.government.se/sb/d/3926/a/27777>>.

⁶ Code penal. Prieiga per internetą: <<http://www.ejustice.just.fgov.be/>>.

⁷ Wetboek van strafrecht. Prieiga per internetą: <<http://www.wetboek-online.nl/wet/sr.html>>.

⁸ Codice penale, agg. al 29.06.2012. Prieiga per internetą: <<http://www.altalex.com/index.php?idnot=36653>>.

⁹ Smit P. R., de Jong R. R., Bijleveld C. C. J. H. Homicide Data in Europe: Definitions, Sources, and Statistics // Liem M. C. A., Pridemore W. A. (ed). Handbook of European Homicide Research Patterns, Explanations, and Country Studies. New York, NY: Springer, 2012, p. 9.

¹⁰ Holland W. Murder and Related Issues: An Analysis of the Law in Canada // Horder J. (ed). Homicide Law in Comparative Perspective. Oxford: Hart, 2007, p. 119.

santykį su veika kaip trunkantį daugiau laiko, kuris skiriamas apgalvoti nusikalstamos veikos aplinkybes, veikimo būdą ir siekiamus padarinius¹¹.

Siekiant įrodyti iš anksto apgalvotai tyčiai pripažintiną reikšmę Lietuvos baudžiamojoje teisėje, reikėtų skirti porą žodžių tam, kokią reikšmę mūsų baudžiamojoje teisėje turi kaltės institutas. Pirma, prisimintina, kad skirtingai nei, pavyzdžiui, civilinė teisė, kurioje atsakomybės institutas suvokiamas per kompensacijos už žalą prizmę, baudžiamoji atsakomybė yra orientuota į bausmę už asmens kaltę.¹² Kaltei pripažįstama išskirtinė reikšmė baudžiamojoje teisėje netgi veda prie pripažinimo, kad baudžiamoji teisė turi būti vadinama „kaltės teise“.¹³ Kaltė turėtų būti suvokiama ne kaip baudžiamosios atsakomybės sąlyga (kaip sako LR Civilinio kodekso 6.248 straipsnis), bet kaip bausmės pagrindas.¹⁴ Todėl baudžiamieji įstatymai turėtų užtikrinti, kad net ir vienodą žalą padarę asmenys būtų baudžiami skirtingai, jei jų kaltė dėl šios žalos atsiradimo skiriasi. Iš anksto apgalvota tyčia, kaip jau minėta anksčiau, pripažįstama ypatinga tyčios rūšimi daugelio užsienio valstybių įstatymuose. Ypatinga reikšmė jai nužudymų atvejais suteikta jau Senajame Testamente.¹⁵ Teisės teorijoje toks iš anksto apgalvotos tyčios sureikšminimas remiamas apeliuojant į tai, kad, jei jau kaltininkas veikė iš anksto apgalvojęs savo veiksmus, vadinasi, jo pasiryžimas nusikalsti yra didesnis nei kitų tyčinių nusikaltimų atvejais.¹⁶ Šalia noro, kuris pripažįstamas tiesioginės tyčios valiniu momentu mūsų Baudžiamajame kodekse, tokiais atvejais fiksuotinas ir apsisprendimas, ryžtas padaryti nužudymą, leidžiantis tokius nužudymus traktuoti kitaip nei nužudymus, padarytus tiesiogine tyčia, bet kaltininkams nesuprantant kodėl. Tiesa, literatūroje atkreipiamas dėmesys į tai, kad išankstinis tyčios apgalvojimas gali reikšti ir reikšmingus moralinius stabdžius, kuriuos kaltininkas sunkiai peržengė ryždamasis žudyti.¹⁷ O jei buvo sunku ryžtis padaryti vieną nužudymą, galbūt galima lengviau patikėti, kad kaltininkas – dar nevisiškai prarastas žmogus, galintis po bausmės atlikimo grįžti į visuomenę. Kita

---

¹¹ Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. sausio 4 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-130/2013.

¹² Fedosiuk O. Baudžiamosios ir civilinės atsakomybės takoskyra turtinių prievolių išvengimo byloje // Jurisprudencija, 2006, 7 (85), p. 70.

¹³ Piesliakas V. Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga. Baudžiamasis įstatymas ir baudžiamosios atsakomybės pagrindai. Vilnius: Justitia, 2006, p. 109.

¹⁴ Foster N. G., Sule S. German Legal System and Laws. Oxford: Oxford University Press, 2010, p. 340.

¹⁵ Wiersbe W. W. The Bible Exposition Commentary. Colorado Springs, Colo.: Victor, 2004, p. 72.

¹⁶ Pillsbury S. H. Judging Evil: Rethinking the Law of Murder and Manslaughter. New York: New York University Press, 1998, p. 102.

¹⁷ Du Bois-Pedain A. Intentional Killings: The German Law // Horder J. (ed). Homicide Law in Comparative Perspective. Oxford: Hart, 2007, p. 74.

vertus, svarbu tai, kad iš anksto apgalvoti nužudymai yra pavojingesnės nusikalstamos veikos ir tuo, kad išankstiniai veikos apmąstymai padidina tikimybę, kad tokius nusikalstamus planus pavyks galutinai įgyvendinti, o bausmės pavyks išvengti.¹⁸ Kartu tai, kad iš anksto apmąstoma, kaip išvengti bausmės už nužudymą, (kai kurių autorių nuomone) galima vertinti kaip pastangas apgauti teisinę sistemą, t. y. dar vieną smerktiną veikos tikslą.¹⁹

Nors teismai paprastai nepasisako, ar tyčia buvo iš anksto apgalvota, ar ne, šią tyčios rūšį galima išvelgti daugumoje veikų, už kurias analizuotuose Lietuvos teismų nuosprendžiuose (tokia bausmė buvo skirta 10 nuteistųjų, kurių atžvilgiu priimti nuosprendžiai buvo tirti tyrime) buvo skirtos laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmės. Tik retais atvejais laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmė skirta nesant iš anksto apgalvotos tyčios atimti aukos gyvybę. Tačiau tai ypatingos veikos, kurių išskirtinis sunkumas akivaizdus nepriklausomai nuo to, ar gyvybė buvo atimta iš anksto apgalvota, ar staiga atsiradusia tyčia. Pavyzdžiui, laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmė buvo skirta asmeniui, kuris nužudė mažametę, siekdamas nuslėpti jos seksualinį prievartavimą ir pasikėsinimą ją išžaginti, nors ir neturėjo išankstinės tyčios padaryti nužudymą, galbūt net galint kaltininko veikoje išvelgti staiga atsiradusią tyčią.²⁰

Kita vertus, kai kurie tirti nuosprendžiai atskleidžia, kad į išankstinę tyčios nužudyti susiformavimą teismai neatsižvelgia parinkdami bausmes. Pavyzdžiui, tai, kad kaltinamieji „veikė tyčia pagal iš anksto paruoštą nusikalstamos veikos planą“, konstatuota byloje, kurioje „A. V., R. S. ir A. D. veikdami organizuotoje grupėje, organizavo ir įvykdė I. S. tyčinį nužudymą dėl savanaudiškų paskatų [...] laikotarpiu nuo 2004 m. lapkričio mėnesio iki 2005 m. sausio mėnesio vidurio, Vilniuje, A. V., turėdamas tikslą sukčiavimo būdu – apgaule, pateikiant melagingus (neteisingus) duomenis draudimo bendrovėms apie nebūtą draudiminį įvykį ir tokiu būdu gauti pinigines išmokas – užvaldyti didelės vertės svetimą turtą už imituotą draudiminį įvykį – šiam tikslui įgyvendinti, subūrė organizuotą grupę iš A. D. ir R. S., kuriems pasiūlė planą, kurio metu būtų surastas ir gyvybės draudimu apdraustas asmuo, kuris vėliau imitavus nelaimingą atsitikimą, iš savanaudiškų paskatų, tyčia būtų nužudytas, o po nužudymo visi trys organizuotos grupės nariai – A. V., A. D. ir R. S. pasidalintų tarpusavyje iš anksto sutartomis dalimis apgaule užvaldytą didelės vertės svetimą

---

¹⁸ Wittman D. A. *Economic Foundations of Law and Organization*. Cambridge [u.a.]: Cambridge Univ. Press, 2006, p. 159.

¹⁹ Forst B. *Errors of Justice: Nature, Sources, and Remedies*. Cambridge: Cambridge University Press, 2004, p. 190.

²⁰ Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2005 m. spalio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1 – 97/2005.

turtą [...] susitarė surasti tinkamą asmenį, kurį galima būtų apdrausti gyvybės draudimu, o po draudiminio įvykio, pateikus melagingus duomenis apie šio asmens žūtį, mirties aplinkybes, gauti draudiminę išmoką už nebūtus draudiminius įvykius. [...] 2005 m. sausio mėnesio pabaigoje, tiksliai ikiteisminio tyrimo nenustatytu laiku, R. S. susipažinus ir bendraujant su I. S., A. V. pasiūlė pastarąją kaip asmenį, tinkamą nusikalstamos veikos plano įgyvendinimui – apdraudimui gyvybės draudimu, po to, turint tikslą gauti draudiminę išmoką už draudiminį įvykį – imituojant nelaimingą atsitikimą, iš savanaudiškų paskatų, ją nužudyti [...]. Tikslu palengvinti nusikalstamos veikos plano įgyvendinimą – sukelti draudimo bendrovės pasitikėjimą, [...] žinant kad apdraustoji [...] bus nužudyta [...] R. S. nuo 2005 m. vasario 17 d. pradėjo su I. S. gyventi išnuomotame bute [...], o 2005 m. gegužės 28 d. ją vedė, santuoką įregistruodamas Vilniaus m. CMS. Po to, kai pagal iš anksto sugalvotą nusikalstamos veikos įgyvendinimo planą [...] 2005 m. kovo 31 d. apdraudė I. S. gyvybės draudimu [...] birželio mėnesio pabaigoje – liepos mėnesio pradžioje [...] A. V., turėdamas duomenų, kad I. S. nemoka plaukti, pasiūlė R. S. ją paskandinti. Pagal iš anksto organizuotos grupės narių aptartą planą, R. S. ir A. V. parinkus ežerą, tinkamą šio plano įgyvendinimui, 2005-07-18 d., apie 21 val. 30 min., „Miško“ ežere, esančiame Trakų rajone, po to, kai I. S. ežere užlipo ant pripučiamo čiužinio ir pradėjo juo plaukti, R. S., žinodamas, kad pastaroji nemoka plaukti, tyčia, turėdamas tikslą ją nužudyti ir savanaudiškų paskatų – jos mirties atveju, apgaule iš [...] bendrovės gauti 1 100 000 Lt. draudiminę išmoką, ištraukė čiužinį iš po nukentėjusiosios, įmetė pastarąją į vandenį, dėl ko įvyko I. S. mirtis nuo uždusimo, užpildžius kvėpavimo takus vandeniu“. Griežčiausia bausmė šioje byloje buvo skirta pavojingu recidyvistu pripažintam A. V. – 14 metų laisvės atėmimo²¹, t. y. griežčiausia skirta bausmė, identiška 129 str. 2 d., pagal kurią buvo kvalifikuota veika, sankcijos vidurkiui. Tiesa, šiame nuosprendyje nebuvo konstatuota nei lengvinančių, nei sunkinančių kaltininkų atsakomybę aplinkybių, todėl pagal BK 61 str. 2 d. lyg ir logiškas teismo sprendimas skirti būtent BK 129 str. 2 d. sankcijos vidurkį atitinkančią bausmę.

Tokie nuosprendžiai kelia tam tikrų klausimų, tarp jų – ar neverta iš anksto apgalvotos tyčios kaltinamojo veikoje buvimo pripažinti jo atsakomybę sunkinančia aplinkybe. Paminėtina, kad teismai kartais atkreipia dėmesį į tai, kad išankstinės tyčios atimti gyvybę kaltininko veikoje nebuvo, ir tuo motyvuoja savo sprendimus skirti ne pačias griežčiausias bausmes,²² taigi galima spėti, kad išankstinės tyčios

---

²¹ Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2008 m. birželio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-105/2009.

²² Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2006 m. vasario 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1-51/2006; Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2011 m. spalio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1-85-193/2011.

pripažinimas atsakomybę sunkinančia aplinkybe būtų priimtinas praktikoje. Atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad neteisėtą nukentėjusiojo veiksmų nulemta afektinė tyčia Baudžiamajame kodekse pripažįstama atsakomybę lengvinančia aplinkybe. Atitinkamai turėtų būti vertinama iš anksto apgalvota tyčia, bent jau tais atvejais, kai ji kyla dėl niekaip negalimų teisinti kaltininko paskatų. Kita vertus, išankstinės tyčios buvimas kaltininko veikoje turėtų sunkinti jo atsakomybę tik tais atvejais, kai tokios tyčios rūšies buvimas iš tikrųjų rodo, kad padaryto nužudymo pavojingumas yra didesnis nei kitiems nužudymams būdingas pavojingumas. Kai kurie teismų sprendimai verčia abejoti, ar išankstinė tyčia iš tikrųjų rodo didesnę kaltininkų veikų pavojingumą. Pavyzdžiui, viename iš tirtų nuosprendžių konstatuojama: „Nustatyta, kad kaltinamasis veikė kryptingai, turėdamas išankstinę tyčią nužudyti nukentėjusįjį, nes buvo piktas, elgėsi išūliai, priekabiavo, buvo kelis kartus raminamas, kol pasiekė savo tikslą.“²³ Tokie teismų formuluojami vertinimai rodo, kad išankstinė tyčia praktikoje konstatuojama ir siekiant pabrėžti ne padidėjusį nužudymų pavojingumą, o tik afektinės tyčios nebuvimą. Todėl siūlytina atsakomybę sunkinančios aplinkybės reikšmę pripažinti atitinkamai tyčios rūšiai ne remiantis teismų praktikoje jau suformuluota išankstinės tyčios samprata, bet ieškant naujos šią tyčios rūšį apibūdinančios sąvokos. Pavyzdžiui, tai, kad nužudymas buvo padarytas jį iš anksto suplanavus, taip, kaip anksčiau pateiktame pavyzdyje.

Neskirdami daug dėmesio iš anksto apgalvotos tyčios pobūdžiui, teismai nedaug dėmesio skiria ir staiga atsiradusiai tyčiai kaltininkų veikose. Ši tyčios forma paprastai aptariama taip pat tik sprendžiant veikos kvalifikavimo klausimą – ar yra pagrindas pripažinti, kad nužudymas buvo padarytas staiga labai susijaudinus dėl neteisėto ar itin įžeidžiančio kaltininką ar jo artimą asmenį nukentėjusio asmens poelgio. Nors šis klausimas keliamas gana didelėje bylų dalyje (tai fiksuota sprendžiant klausimus dėl 139 nuteistųjų baudžiamosios atsakomybės), pastarasis privilegijuojantis požymis konstatuojamas retai: 2005–2012 metais buvo registruoti tik du tokie nusikaltimai (vienas 2005 metais ir vienas 2006 metais), 2010–2012 metais pirmosios instancijos teismus pasiekė tik viena tokia byla (2010 metais).²⁴ Kai kuriuose nuosprendžiuose teismų argumentai, kodėl afekto būseną nėra įžvelgiama, lieka sunkiai suprantami. Pavyzdžiui, viename iš nuosprendžių buvo konstatuota: „Nusikaltimo padarymo metu kaltinamasis nebuvo efekto būsenoje [...]. Liudytojas J. D. parodė, kad kal-

²³ Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2010 m. birželio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1-86-348/2010.

²⁴ Teismų statistika. Baudžiamųjų bylų nagrinėjimo ataskaita. Bylų procesas (I instancijos teismuose). Prieiga per internetą: <<http://www.teismai.lt/lt/teismai/teismai-statistika/>>. Tiesa, tyrimo metu (tačiau ne analizuotų nuosprendžių imtyje) pavyko rasti šešis 2005–2012 metais priimtus teismų nuosprendžius, kuriuose asmenys buvo nuteisti pagal Baudžiamojo kodekso 130 str.

tinamasis neblaivus būna ir be priežasties agresyvus, o tai reiškia, kad minėtomis aplinkybėmis jo būseną buvo įprasta.“²⁵ Kai kuriuose tyrimo metu analizuotuose nuosprendžiuose teismai nepripažino kaltininko didelio susijaudinimo net ir konstatavę aukos smurtą kaltininko atžvilgiu. Pavyzdžiui, viename iš tirtų nuosprendžių teigiama: „Ta aplinkybė, kad G. N. sudavė nuteistajai per veidą, nepatvirtina, jog ji buvo staiga užpulta. Faktinėmis bylos aplinkybėmis nustatyta, kad V. T. ir G. N. girtavo gana ilgą laiko tarpą, tarpusavyje ginčijosi ir vienas kitą ižeidinėjo. Toks bendravimo būdas jiems buvo įprastas, buvo atvejų, kad tarpusavyje buvo smurtaujama, todėl ir ši konkreti situacija V. T. nebuvo nauja ir G. N. suduotas smūgis į veidą negalėjo sukelti didelio susijaudinimo.“²⁶ Be to, teismai linkę argumentuoti, kad staiga susijaudinimo nebuvo ir tais atvejais, kada smurtiniai veiksmai (nužudymas) „buvo akivaizdžiai neadekvatūs ir neproporcingi nužudytojo veiksams“.²⁷ Tarsi nužudymas labai susijaudinus laikytinas adekvačiu ir proporcingu atsaku.

Kita vertus, nuosprendžiuose dažnai (70 nuteistųjų atžvilgiu) pripažįstama BK 59 str. 1 d. 6 p. įtvirtinta atsakomybė lengvinanti aplinkybė – tai, kad veikos padarymui įtakos turėjo provokuojantis nukentėjusio asmens elgesys, o šią aplinkybę galima laikyti (nors ir ne visais atvejais) tam tikra privilegijuojančio požymio – staiga susijaudinimo – alternatyva. Vidutinė laisvės atėmimo bausmės, skirtos asmenims, kurių atžvilgiu pastaroji atsakomybė lengvinanti aplinkybė buvo konstatuota, lygi 8 metams 11 mėnesių 10 dienų, taigi gerokai žemesnė už bendrą bausmių, skiriamų už nekvalifikuotus ir kvalifikuotus nužudymus, vidurkį (10 metų 7 mėnesiai 21 diena).

2. TYČIOS APIBRĖŽTUMO REIKŠMĖ SKIRIANT BAUSMES UŽ NUŽUDYMUS

Teismams kreipiant dėmesį į išankstinę ir staiga atsiradusią tyčią tik atskirais atvejais, daugiau dėmesio verta skirti tiesioginės apibrėžtos tyčios įtakai terminuoto laisvės atėmimo bausmių trukmei. Nors daugumoje tirtų atvejų nei apibrėžta, nei neapibrėžta tyčia teismų neakcentuojamos, yra šiek tiek duomenų, pakankamų pateikti tam tikrus šių tyčių rūšių įtakos terminuoto laisvės atėmimo bausmėms apibendrinimus. Tyrime analizuotose bylose teismai pripažino, kad 58 nuteistieji nužudymus padarė tiesiogine

---

²⁵ Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2007 m. gegužės 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1-84-245/07.

²⁶ Lietuvos apeliacinio teismo 2010 m. gruodžio 23 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-498/2010.

²⁷ Šiaulių apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2010 m. spalio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1-104-309/2010.

apibrėžta tyčia, 47 nuteistieji nužudymus padarė neapibrėžta tyčia. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad teismai neapibrėžtą tyčią kartais (14 nuosprendžių) konstatuoja pripažindami, kad nužudymas buvo padarytas netiesiogine tyčia, viename nuosprendyje netgi konstatuojama netiesioginė apibrėžta tyčia.²⁸ Pastaroji tyčios rūšis logiškai mąstant sunkiai suvokiama: taip pripažįstama, kad kaltininkas kilusių padarinių norėjo²⁹, bet kartu nenorėjo³⁰.

Už tiesiogine apibrėžta tyčia padarytus nužudymus teismai skiria griežtesnes bausmes nei už nužudymus, padarytus tiesiogine neapibrėžta tyčia. Tiesioginę neapibrėžtą tyčią teismai konstatavo 29 nuteistųjų atžvilgiu. Vidutinė terminuoto laisvės atėmimo už tiesiogine neapibrėžta tyčia padarytus nužudymus trukmė – 10 metų 3 mėnesiai 5 dienos (minimali skirta terminuoto laisvės atėmimo bausmė – 5 metai 2 mėnesiai, maksimali – 20 metų). Tiesioginę apibrėžtą tyčią teismai konstatavo 58 nuteistųjų atžvilgiu. Keturiems asmenims, kurių nužudymus teismai įvardijo kaip padarytus tiesiogine apibrėžta tyčia, skirtos laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmės. Vidutinė terminuoto laisvės atėmimo už tiesiogine apibrėžta tyčia padarytus nužudymus trukmė – 11 metų 2 mėnesiai 10 dienų (minimali skirta terminuoto laisvės atėmimo bausmė – 1 metai, maksimali – 20 metų). Tai, kad teismai skirtingai vertina neapibrėžta ir apibrėžta tiesiogine tyčia padarytus nusikaltimus, rodo ir atskiri pavyzdžiai iš bylų. Pavyzdžiui, viename iš tirtų nuosprendžių „nustatyta, kad S. S., įtardamas K. V. vagyste, ir dėl to kilus pykčiui, pirmasis sudavė jam smūgius vienas, prašė S. I. ir R. R. padėti sumušti K. V., nuveddamas juos į butą, kuriame buvo K. V. ir jiems esant, pirmas panaudojo smurtą prieš K. V., o kai R. R. jį nustūmė ir sudavė smūgius nuo kurių K. V. pargriuvo ir, po to, apie pusvalandį naudojo

²⁸ Šiaulių apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2009 m. birželio 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1-57-116-2009.

²⁹ „Apibrėžta tyčia yra tada, kai asmuo veikia suvokdamas savo poelgio pavojingumą kito žmogaus gyvybei, numatydamas gyvybės atėmimo galimybę ir to nori“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2007 m. birželio 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-458/2007); „Neapibrėžta tyčia yra tada, kai kaltininkas suvokia veikos pavojingumą, numato, kad dėl jo veikimo gali atsirasti šiame kodekse numatyti padariniai, tačiau jų savo sąmonėje nedetalizuoja ir *vienodai nori* bet kurio iš jų atsiradimo“ (Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2009 m. gegužės 12 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-430-166-2009). Tiesa, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas neapibrėžtą tyčią apibūdina kiek lanksčiau: „Neapibrėžtos tyčios atveju kaltininkas numato galimybę atsirasti bet kuriam iš kelių galimų jo nusikalstamos veikos padarinių (nukentėjusiojo sveikatos sutrikdymai ar mirtis), tačiau tų padarinių savo sąmonėje nedetalizuoja“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2007 m. birželio 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-458/2007).

³⁰ „Netiesioginė tyčia yra tada, kai kaltininkas, darydamas veiką, suvokė savo daromos veikos pavojingą pobūdį, numatė, kad dėl jo veikos gali atsirasti įstatyme numatyti pavojingi padariniai ir, nors jų nenorėjo, tačiau sąmoningai leido jiems kilti“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2013 m. spalio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-402/2013).

smurtą, suduodamas smūgius į gyvybiškai svarbias vietas – galvą, krūtinę tol, kol jis judėjo, S. S. buvo šalia ir tam neprieštaravo. Tai rodo, kad jis suvokė visus būtinus R. R. daromo nusikaltimo požymius, jam buvo priimtinas R. R. naudojamo smurto būdas ir tenkino bet kokie padariniai (K. V. sveikatos sutrikdymas, ar mirtis), šių padarinių nedetalizavo ir vienodai norėjo bet kurio iš jų atsiradimo, t. y. veikė tiesiogine neapibrėžta tyčia. [...] R. R., tuoj pat po S. S. pavartoto smurto, suduodamas K. V. smūgius į gyvybiškai svarbias vietas – galvą, krūtinę suvokė, kad veikia su S. S. bendrai ir naudodamas smurtą kiekvieną kartą kai K. V. po jo suduotų sujudėdavo – siekė atimti K. V. gyvybę, t. y. veikė tiesiogine apibrėžta tyčia“. Nužudymas padarytas bendrai, teismas R. R., veikusiam tiesiogine apibrėžta tyčia, skyrė 15 metų laisvės atėmimo bausmę, o S. S., veikusiam tiesiogine neapibrėžta tyčia, skyrė 12 metų (t. y. ketvirtadaliu mažesnę) laisvės atėmimo bausmę.

Skirtumai tarp bausmių, skirtų už tiesiogine apibrėžta tyčia ir netiesiogine tyčia (kuri visuomet gali būti tik neapibrėžta) padarytus nužudymus, ryškūs. Kaip jau minėta, tiesioginę apibrėžtą tyčią teismai konstatavo 58 nuteistųjų atžvilgiu. Keturiems asmenims, kurių nužudymus teismai įvardijo kaip padarytus tiesiogine apibrėžta tyčia, skirtos laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmės. Vidutinė terminuoto laisvės atėmimo už tiesiogine apibrėžta tyčia padarytus nužudymus trukmė – 11 metų 2 mėnesiai 10 dienų (minimali skirta terminuoto laisvės atėmimo bausmė – 1 metai, maksimali – 20 metų). Netiesioginę tyčią teismai konstatavo 534 nuteistųjų veikose. Vidutinė terminuoto laisvės atėmimo bausmių už netiesiogine tyčia padarytus nužudymus trukmė – 10 metų ir 25 dienos (minimali skirta terminuoto laisvės atėmimo bausmė – 3 metai, maksimali – 20 metų, 2 nuteistiesiems skirtos laisvės apribojimo bausmės). Taigi atotrūkis tarp bausmių, skirtų už tiesioginę apibrėžta tyčia ir netiesiogine tyčia padarytus nužudymus, vidurkių yra tik vos vos didesnis už atotrūkį tarp bausmių, skirtų už tiesiogine apibrėžta tyčia ir tiesiogine neapibrėžta tyčia padarytus nužudymus, vidurkių.

Itin atkreiptinas dėmesys į tai, kad bausmių, skirtų už netiesiogine tyčia ir tiesiogine tyčia (tirtuose nuosprendžiuose teismai tiesioginę tyčią konstatavo 382 kaltininkų veikose, t. y. tyčios apibrėžtumą ar neapibrėžtumą teismai konstatavo tik ketvirtadaliu šių asmenų atžvilgiu) padarytus nužudymus, skirtumai yra gerokai ryškesni nei anksčiau aptarti. Visi nuteistieji, kuriems tirtais nuosprendžiais buvo skirtos laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmės, padarė nužudymus tiesiogine tyčia. Už tiesiogine tyčia padarytus nužudymus skirtų terminuoto laisvės atėmimo bausmių vidurkis yra net aukštesnis už bausmių, skiriamų už nužudymus, padarytus tiesiogine apibrėžta tyčia – 11 metų 7 mėnesiai 11 dienų (minimali skirta terminuoto laisvės atėmimo bausmė – 1 metai, maksimali – 20 metų). Kaip jau minėta, už netiesiogine tyčia padarytus nužudymus skirtų bausmių vidurkis yra daugiau nei pusantrų metų mažesnis – 10 metų ir 25 dienos. Tai, kad anksčiau aptariamais vidurkiais skiriasi labiau,

jei juos lyginant neatsižvelgiama į tyčios apibrėžtumą, taip pat tai, kad už tiesiogine apibrėžta tyčia padarytus nužudymus skirtų bausmių vidurkis yra mažesnis nei bendras už visus analizuotus tiesiogine tyčia padarytus nužudymus skirtų bausmių vidurkis, leidžia formuluoti hipotezę, kad kuo labiau teismai įsigilina į tyčios turinį, tuo mažesnes bausmes jie linkę skirti. Vis dėlto norint tokį teiginį pagrįsti būtina atlikti detalesnę nuosprendžių analizę, ji planuojama tęsiant tyrimą.

3. KALTĖS RŪŠIŲ IR FORMŲ ATRIBOJIMO PROBLEMA SKIRIANT BAUSMĖS UŽ NUŽUDYMUS

Nors bausmės už tiesiogine ir netiesiogine tyčia padarytus nužudymus skiriasi, pats tiesioginės ir netiesioginės tyčios atribojimas Lietuvos teismų praktikoje yra ganėtinai problemiškas. Viena vertus, yra bylų, kuriose netiesioginė tyčia (sąmoningas leidimas atsirasti padariniams, o ne noras juos sukelti) įžvelgiama netgi tais atvejais, kai, pavyzdžiui, auka nužudoma suduodant jai 25 smūgius kojomis ir metaliniu kastuvėliu.³¹ Kita vertus, tiesioginė tyčia pripažįstama ir tais atvejais, kai mirtis sukeliama vienu dūriu padarius „dešinės kirkšnies srities durtinę pjautinę žaizdą su išorinės klubinės arterijos pažeidimu, ūmiu išoriniu nukraujavimu – sužalojimus, vertinamus sunkiu sveikatos sutrikdymu, dėl ko, įvykus ūmiam išoriniam nukraujavimui, šokui, nukentėjusysis mirė“.³²

Dar daugiau klausimų kelia netiesiogine tyčia padarytų nužudymų ir neatsargių gyvybės atėmimų atribojimas. Verta atkreipti dėmesį į mūsų Baudžiamajame kodekse įtvirtintų bausmių už netiesiogine tyčia padaromus nužudymus ir neatsargius gyvybės atėmimus skirtumus. Maksimali bausmė, gresianti už neatsargų gyvybės atėmimą kitam žmogui (jei nebuvo pažeistos teisės aktų nustatytos specialios elgesio saugumo taisyklės), yra ketveri metai laisvės atėmimo, o minimali už tyčinį kito žmogaus gyvybės atėmimą 129 str. 1 d. sankcijoje numatyta bausmė yra vos ne dvigubai didesnė – 7 metai laisvės atėmimo. Toks atotrūkis tarp maksimalios ir minimalios bausmės už tikrai panašius nusikaltimus vargu ar gali būti pagrįstas.

Viena vertus, nors Lietuvos Aukščiausiojo Teismo plenarinė sesija yra pasisakiusi, kad „nustatant subjektyviuosius požymius, pirmiausia turi būti remiamasi objektyviais duomenimis“³³ tačiau objektyvių veikos aplinkybių konstatavimas ne

---

³¹ Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2011 m. birželio 30 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-240-493/2011.

³² Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2012 m. rugpjūčio 13 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-104-350/2012.

³³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2009 m. birželio 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-224/2009.

visada atskleidžia, kokia kaltės forma buvo atimta gyvybė. Pavyzdžiui, viename iš nuosprendžių buvo konstatuota: „Ikiteisminio tyrimo metu 2007-07-27 apklaustas pas ikiteisminio tyrimo teisėją kaltinamasis J. D. parodė, kad naktį iš 2007-07-26 į 2007-07-27 buvo laikino sulaikymo kameroje Alytaus pataisos namuose su A. Č., E. G. ir dar dviem nuteistaisiais. Bekalbant sugalvojo daryti „Omurį“, tai yra prismaugti E. G. Pirmą kartą jis paėmęs dešine ranka E. G. už kaklo jį smaugė, po ko nukentėjusysis prarado sąmonę, nukrito ant žemės. Kai atsigavo, jam patiko, kad buvo „atsijungęs“. Po pusvalandžio, sėdint ant lovos ir kalbant, nuteistasis A. Č. taip pat pabandė daryti „Omurį“, bet nepavyko, nes nukentėjusysis blaškėsi, neprarado sąmonės. Praėjus valandai laiko po nesėkmingo prismaugimo, sėdint visiems ant lovos, jis vėl paėmęs dešine ranka dešinėje pusėje sėdėjusiam E. G. už kaklo pradėjo smaugti. Nukentėjusysis buvo sakęs, kad jam patiko, todėl neklausęs darė antrą kartą „Omurą“. Nukentėjusysis smaugiamas muistėsi, blaškėsi, buvo suėmęs už rankos, todėl A. Č. rankomis prilaikė E. G. už rankų ar kojų, kad šis greičiau atsijungtų. Jis neprašė, kad A. Č. palaikytų E. G. Antrą kartą smaugdamas palaikė per ilgai – 5 minutes ir pastebėjo, kad nukentėjusysis nerodo gyvybės ženklų. Pagalvojo, kad nenorėdamas nužudė. Po poros minučių, pamatęs, kad E. G. nerodo gyvybės ženklų, iškvietė pareigūnus. Patys E. G. negaivino, nes nemoka. Kaltinamasis parodė, kad „Omurą“ jam taip pat yra darę ir žinojo, kad taip galima nužudyti. Prieš darydamas minėtus veiksmus, žinojo, kad galima taip pasmaugti. Pasmaugti E. G. nenorėjo, gavosi spontaniškai.³⁴ Taigi, pagal kaltinamojo parodymus galima būtų teigti, kad veikta buvo nusikalstamo pasitikėjimo kaltės forma: pernelyg pasitikėta savo sugebėjimais „daryti omurą“. Tačiau „2007-12-04 papildomai apklaustas pas ikiteisminio tyrimo teisėją J. D. [...] pripažino, kad [...] smaugė norėdamas išlieti pyktį. Pyktis buvo dėl nuolatinio kitų nuteistųjų psichologinio spaudimo, grasinimų. Visi šie dalykai jį privertė padaryti nužudymą. Tuo metu, kai padarė nusikaltimą, buvo susinervinęs, buvo konfliktinė situacija. E. G. nepatiko, buvo skundikas. Buvo liepta, kad jis išeitų iš kameros, bet šis nėjo“.³⁵ Jei J. D. veikoje būtų buvęs išvelgtas nusikalstamas pasitikėjimas, jam būtų grėsusi maksimali 4 metų laisvės atėmimo bausmė. J. D. buvo skirta 13 metų laisvės atėmimo bausmė.

Antra vertus, analizuotuose nuosprendžiuose dažni atvejai, kada jau vien formalus objektyvių veikos aplinkybių konstatavimas kelia abejonių dėl to, ar kaltininkas tikrai numatė aukos mirtį kaip labai tikėtiną savo veikos padarinį (Lietuvos apeliacinis teismas yra konstatavęs, kad „veikdamas tyčia, kaltininkas suvokia, kad jo daroma

---

³⁴ Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2008 m. kovo 27 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-64-175/08.

³⁵ Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2008 m. kovo 27 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-64-175/08.

veika yra iš esmės nusikalstama, supranta ir numano, kad jo veika neišvengiamai arba labai tikėtinai sukels pavojingus padarinius, ir vis tiek nori taip veikti. Tuo tarpu nusikalstamo pasitikėjimo atveju kaltininkas suvokia daromą veiką kaip rizingą poelgį, tačiau pavojingų padarinių kilimą numato kaip mažai tikėtiną, todėl lengvabūdiškai tikisi jų išvengti³⁶). Pavyzdžiui, vienoje byloje teismas konstatavo, kad veika buvo padaryta netiesiogine tyčia: „Kaltinamasis A. S. kalto prisipažino iš dalies ir paaiškino, kad 2010-06-22 rytą apie 9 val. užėjo pas S. L. ir pamatė, kad jis lytiškai santykiauja su katinu. Tai jį papiktino ir jis pasakęs, kad S. L. galėtų nors duris užsikabinti, išėjo. Tą pačią dieną apie 14 val. vėl užėjo pas S. L. ir papriekaištavo jam dėl jo elgesio su katinu. S. L. pasakius, kad jis (kaltinamasis) kalba nesąmones, jis dėl to išsižeidė ir norėdamas S. L. pamokyti, sudavė jam kumščiu keturis kartus į krūtinę, tris kartus į veidą – paakį ir skruostą bei, palikęs S. L. sėdintį ant lovos, išėjo namo. Apie 18–19 val. prie Krakių žemės ūkio bendrovės administracinio pastato pamatė ant laiptų sėdinčius ir alų geriančius S. L., V. T., R. K., V. Prie jų stovėjo Č. Išgėręs vieną stiklinę alaus jis (kaltinamasis) pradėjo pasakoti ką S. L. darė su katinu, nes norėjo, kad pažįstami apie tai žinotų. Visi į tokį S. L. elgesį sureagavo nekaip. S. L. tai nepatiko, jis ėmė keiktis, jo atžvilgiu pavartojo necenzūrinius žodžius, stojosi nuo laiptų ir tuomet jis pastūmė S. L., kuris nugriuvo nuo laiptų bei galva trenkėsi į betoninę dangą. Kai S. L. nugriuvo, visi kartu su juo gėrė vyrai išsivaikščiojo.“³⁷ Ar stumiant žmogų nuo laiptų tikrai labai tikėtina, jog jis žus?

Tokius teismų sprendimus lemia Lietuvos Aukščiausiojo Teismo formuojama praktika, kad bet koks smūgio aukai į galvą sudavimas,³⁸ netgi išvis bet koks smurtas nukentėjusiojo atžvilgiu³⁹ reiškia, kad kaltininkas veikė neapibrėžta tyčia. Taip įtvirtinama vos ne nenuginčijama tyčios prezumpcija neatsargios kaltės atžvilgiu. Atskirais atvejais Teismas tyčios buvimą kaltininko veikoje grindžia vien tik tuo, kad kaltininkas galėjo numatyti aukos mirtį kaip savo veikos padarinį, nesiaiškindamas nei to, ar mirtis iš tikrųjų buvo numatoma, ar kaltininkas tikėjosi jos išvengti. Pavyzdžiui, byloje, kurioje Teismas pripažino, kad kaltininkas sudavė aukai du „nestiprius smūgius“, auka patyrė „nedidelę traumą“, bet mirė dėl smegenų pamato arterijos aneurizmos plyšimo, kuri

³⁶ Lietuvos apeliacinio teismo 2009 m. balandžio 30 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-93/2009.

³⁷ Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2011 m. vasario 15 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-31-168/2011.

³⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2005 m. kovo 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-237; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2007 m. birželio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-469/2007; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2013 m. sausio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-11/2013.

³⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2011 m. birželio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-366/2011.

sukėlė kaltininko smūgis kartu su aukos hipertonišne liga, pakilusiu arteriniu kraujospūdžiu ir alkoholine intoksikacija, Teismas daro išvadą, kad kaltininkas aukos gyvybę atėmė tyčia, nes „aplinkybės, jog V. Ž. sudavė S. V. nestiprius smūgius, nežinojo apie jo sveikatos būklę, nėra pagrindas teigti, kad jis negalėjo numatyti padarinių“.⁴⁰ Sunku skirti tokios Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pozicijos aptarimui tik vieną pastraipą šiame straipsnyje. Tačiau šių klausimų aptarimas vos keliose pastraipose neįmanomas, todėl šiame straipsnyje jo sąmoningai atsisakoma. Plačiau šie klausimai nagrinėjami šiuo metu atlikto tyrimo pagrindu rengiamoje monografijoje.

Statistiniai duomenys apie gyvybės atėmimų skaičius taip pat remia teiginį, kad Lietuvos teismai linkę vadovautis tyčios prezumpcija gyvybės atėmimo bylose. BK 132 straipsnyje numatytų nusikaltimų Lietuvoje (lyginant su nužudymų skaičiumi) padaroma nedaug. 2012 m. buvo registruota 16, 2011 – 15, 2010 metais – 18 neatsargių gyvybės atėmimų.⁴¹ Teismus pasiekia vos daugiau bylų, kuriose asmenys kaltinami neatsargiais gyvybės atėmimais: 2012 pirmosios instancijos teismai gavo 24 tokias bylas, 2011 metais – 11 tokių bylų, 2010 metais – 21 tokią bylą⁴² (tai rodo, kad dažniausiai gyvybės atėmimai registruojami kaip tyčiniai nužudymai, neatsargi kaltės forma išvelgiama tik surinkus daugiau duomenų apie įtariamojo kaltės turinį). Kitose valstybėse registruojamas nepalyginamai didesnis neatsargių gyvybės atėmimų skaičius. Pavyzdžiui, 2010 metais Vokietijoje buvo registruoti 692 nužudymai (vok. *Mord*), 1505 tyčiniai gyvybės atėmimai (vok. *Totschlag*) ir net 906 neatsargūs gyvybės atėmimai (vok. *fahrlässige Tötung*).⁴³ Pastebėtina, kad Vokietijos BK 222 §, kriminalizuojantis neatsargų gyvybės atėmimą, apima ir tokias veikas kaip kelių eismo taisyklių pažeidimas, sukėlęs mirtį, tačiau registruotų nusikaltimų statistikoje šių veikų skaičius neįtraukiamas į neatsargių gyvybės atėmimų skaičių.⁴⁴

Kaip jau minėta, Baudžiamasis kodeksas numato labai skirtingas sankcijas už neatsargius gyvybės atėmimus ir tyčinius nužudymus. Šią situaciją dar sudėtingesnę

---

⁴⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2013 m. gegužės 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-298/2013.

⁴¹ Informatikos ir ryšių departamentas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos. Duomenys apie nusikalstamas veikas, padarytas Lietuvoje (Forma_1G). Prieiga per internetą: <http://www.ird.lt/infusions/report_manager/report_manager.php>.

⁴² Teismų statistika. Baudžiamųjų bylų nagrinėjimo ataskaita. Bylų procesas (I instancijos teismuose). Prieiga per internetą: <<http://www.teismai.lt/lt/teismai/teismai-statistika/>>.

⁴³ Federal Criminal Police Office. PCS 2010. Police Crime Statistics Yearbook 2010 - abridged version. Prieiga per internetą: <http://www.bka.de/nm_195196/SharedDocs/Downloads/EN/Publications/PoliceCrimeStatistics/policeCrimeStatistics2010,templateId=raw,property=publicationFile.pdf/policeCrimeStatistics2010.pdf>.

⁴⁴ Jehle J. M. Criminal Justice in Germany Facts and Figures. Mönchengladbach: Forum-Verl, Godesberg, 2009, p. 27.

daro Baudžiamojo kodekso 61 str. 2 d. įtvirtinta medianos taisyklė – teismas, įvertinęs atsakomybę lengvinančias ir (ar) atsakomybę sunkinančias aplinkybes, jų kiekį, pobūdį ir tarpusavio santykį, taip pat kitas 54 straipsnio 2 dalyje nurodytas aplinkybes, motyvuotai parenka švelnesnę ar griežtesnę bausmės rūšį, taip pat skiriamos bausmės dydį, skaičiuodamas nuo jos vidurkio. Taip atstumas tarp „paprasto“ neatsargaus gyvybės atėmimo ir „paprasto“ tyčinio nužudymo tampa dar didesnis: 130 str. 1 d. sankcijos mediana yra 2 metai 1 mėnuo ir 15 dienų, 129 str. 1 d. sankcijos mediana yra 11 metų, t. y. **penkiskart didesnė. Medianos taisyklė taip pat atitolina ir bausmes, skiriamas už kvalifikuotus ir nekvalifikuotus nužudymus** (129 str. 2 d. sankcijos mediana yra 14 metų). Žinoma, matydami, kad sankcijos vidurkiui lygi bausmė konkrečiau kaltinamojo atžvilgiu būtų neteisinga, teismai yra laisvi atsižvelgti į aplinkybes, dėl kurių tokia nuomonė susiformuoja ir kai tos aplinkybės nėra numatytos tarp lengvinančių atsakomybę Baudžiamojo kodekso 59 straipsnyje. Taip pat paminėtina, kad Baudžiamojo kodekso 54 str. 2 d. tarp aplinkybių, į kurias teismai turi atsižvelgti skaičiuodami nuo sankcijos vidurkio, yra minimi nusikalstamos veikos pavojingumo laipsnis ir kaltininko asmenybė, o šių terminų turinys taip pat gali būti užpildytas atsižvelgiant į daugelį bylos aplinkybių. Tokias aplinkybes teismai išvelgia. Skirdami bausmes teismai atsižvelgia ir į jauną⁴⁵ ar pensinį⁴⁶ kaltininko amžių ar net tai, kad konfliktas tarp kaltinamųjų ir nužudytojo kilo ir smurto naudojimo priežastimi buvo tai, jog nužudytasis buvo labai netvarkingas ir tai trukdė normaliai gyventi už sienos gyvenusiam vienam iš kaltininkų.⁴⁷ Tačiau ne visais atvejais tokių aplinkybių ieškoma ir randama.

Pavyzdžiui, viename iš tirtų nuosprendžių konstatuota, kad „2008 m. kovo 5 d. apie 18 val., Alytuje, šalia Džukijos vidurinės mokyklos pradinė klasių pastato, esančio Vingio g. 15a, ant pėsčiųjų tako, G. Ž. būdamas apsvaigęs nuo alkoholio, dėl savanaudiškų paskatų, siekdamas pagrobti iš nukentėjusios G. M. G. turtą – rankinę, tyčia sudavė vieną smūgį kumščiu į veidą B. G., ko pasėkoje nuo suduoto smūgio nukentėjusysis B. G. griuvo galva atsitrenkdamas į betonines šaligatvio plyteles, patyrė stiprų galvos sumušimą, pasireiškusių kaukolės pamato kaulų lūžimu, galvos smegenų sumušimu, galvos smegenų ir smegenų kamieno pabrinkimu, įvykio vietoje mirė [...]. Kaltinamasis G. Ž. [...] parodė, jog [...] vyrui smūgiavo todėl, kad galėtų pabėgti iš nusikaltimo vietos. Nežiūrėjo ar po patirto smūgio vyras nugriuvo, neketino jo nužudyti, viskas vyko greitai. Iš pagrobtos rankinės paėmė 18 litų, kitką išmetė“. G. Ž. buvo nuteistas už nužudymą,

⁴⁵ Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2010 m. rugsėjo 24 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-203-2010.

⁴⁶ Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2010 m. spalio 21 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-149-245/2010.

⁴⁷ Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2005 m. kovo 9 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-4-317/2005.

padarytą savanaudiškais tikslais, nuosprendyje pripažinta kaltinamojo atsakomybę lengvinanti aplinkybė, jog prisipažino kaltu ir parodė aplinkybes dėl plėšimo, taip pat atsakomybę sunkinanti aplinkybė, jog plėšimą ir kvalifikuotą nužudymą padarė būdamas apsvaigęs nuo alkoholio, kas turėjo įtakos nusikalstamos veikos padarymui. Skirta 15 metų laisvės atėmimo, t. y. vienais metais didesnė už sankcijos medianą, bausmė.⁴⁸

Galima būtų teigti, kad didesnę Lietuvos teisėsaugos institucijų polinkį išvelgti tyčią gyvybės atėmimuose lemia ir tai, kad mūsų Baudžiamasis kodeksas numato ganėtinai nedideles bausmes už neatsargius gyvybės atėmimus. Kaip jau minėta, Baudžiamasis kodeksas už nekvalifikuotą neatsargų gyvybės atėmimą numato didžiausią 4 metų laisvės atėmimo bausmę. Lietuvos teismai už tokius nusikaltimus retai skiria didesnes nei 2 metų laisvės atėmimo bausmes (2012 metais nė vienam už šį nusikaltimą nuteistam asmeniui nebuvo skirta didesnė nei 2 metų laisvės atėmimo bausmė, 2011 metais dviem už tokius nusikaltimus nuteistiems asmenims buvo skirtos 4 metų laisvės atėmimo bausmės⁴⁹, dar 2 asmenims buvo skirtos 2 metų 1 mėnesio ir 2 metų 6 mėnesių bausmės⁵⁰). Tačiau abejonės tokiu teiginiu kelia žvilgsnis į kitų Europos valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose numatomas bausmes už neatsargius gyvybės atėmimus. Vokietijos BK 222 paragrafe⁵¹, Lenkijos baudžiamojo kodekso 155 str.⁵² už tokius nusikaltimus numatoma maksimali 5 metų laisvės atėmimo bausmė, Prancūzijos baudžiamojo kodekso 221-6 paragrafe⁵³, Latvijos baudžiamojo įstatymo 123 str. 1 d.⁵⁴ numatoma maksimali 3 metų laisvės atėmimo bausmė, Švedijos BK 3-7 str. numatyta maksimali 2 metų laisvės atėmimo bausmė⁵⁵.

---

⁴⁸ Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2008 m. rugsėjo 29 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-199-508/08.

⁴⁹ Kauno apygardos teismo 2011 m. birželio 29 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-177-133/11; Širvintų rajono apylinkės teismo 2011 m. rugsėjo 23 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-7-880/2011 (S).

⁵⁰ Klaipėdos miesto apylinkės teismo 2011 m. gegužės 20 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-103-795/2010; Alytaus rajono apylinkės teismo 2011 m. birželio 3 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-88-333/2011.

⁵¹ German Penal Code. Prieiga per internetą: <http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stgb>.

⁵² Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny. Prieiga per internetą: <<http://isap.sejm.gov.pl/Download.jsessionid=F544A0AA7FC39C9CBCC8C1D7BF4DA110?id=WDU19970880553&type=3>>.

⁵³ Code pénal. Prieiga per internetą: <<http://www.legifrance.gouv.fr>>.

⁵⁴ Latvijas Republikas tiesību akti. Krimināllikums. Prieiga per internetą: <<http://likumi.lv/doc.php?id=88966>>.

⁵⁵ The Swedish Penal Code. ds 1999:36. h. Prieiga per internetą: <<http://www.government.se/content/1/c6/02/77/77/cb79a8a3.pdf>>.

Be to, vargu ar būtų teisingas sprendimas anksčiau apžvelgtas veikas, kai smurtaujama tyčia, bet nenumatant, kad aukos gyvybė bus atimta, arba lengvabūdiškai tikintis, kad auka išgyvens, traktuoti tik kaip neatsargius gyvybės atėmimus. Baudžiamasis kodeksas neatsargių nusikaltimų atvejais numato platesnes atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės esant lengvinančių aplinkybių (BK 39 str.), baumės vykdymo atidėjimo (BK 75 ir 92 str.) sąlygas, švelnesnes baudos (BK 47 str.), teistumo (BK 97 str.) ribas. Bausmių vykdymo kodeksas už neatsargius nusikaltimus nuteistų asmenų atžvilgiu numato švelnesnes lygtinio paleidimo (BVK 157 str.) taikymo sąlygas. Anksčiau nurodytos įstatymų normos stūmusiam ir taip kito žmogaus gyvybę atėmusiam asmeniui net palankesnės nei asmeniui, kuris, tyčia pastūmęs kitą asmenį, tik nesunkiai sutrikdė nukentėjusiojo sveikatą. Vis dėlto nebūtų logiška teigti, kad pastumiant kitą žmogų atbulą ant betoninės dangos išvis nenumatomi jokie padariniai net ir nukentėjusiojo sveikatai.

Bet taip ir turėtų būti konstruojama kaltininkų atsakomybė, kiekvienas asmuo turi atsakyti tik už savo kaltę: kaip už idealią tyčinio sveikatos sutrikdymo (nesunkaus ar sunkaus, priklausomai nuo to, kokius padarinius kaltininkas numatė) ir neatsargaus gyvybės atėmimo sutaptį. Toks atsakomybės klausimų sprendimo modelis nebuvo rastas nė viename iš tyrime analizuotų nuosprendžių. Tikėtina, kad jis teismų laikomas netinkamu atsižvelgiant į Lietuvos Aukščiausiojo Teismo suformuotą nuostatą, kad „veika gali būti kvalifikuojama pagal BK 135 ir 132 straipsniuose numatytų nusikaltimų sutaptį tik tada, kai vienais veiksmais padaromas sunkus sveikatos sutrikdymas, tačiau mirtį sukelia kiti kaltininko veiksmai, kuriuos darydamas asmuo numatė, kad jo veika gali sukelti kito žmogaus mirtį, tačiau lengvabūdiškai tikėjosi šių padarinių išvengti ar nenumatė, kad jo veika gali atimti gyvybę kitam žmogui, nors pagal veikos aplinkybes ir savo asmenines savybes galėjo ir turėjo tai numatyti“.⁵⁶ Atkreiptinas dėmesys į tai, kad Teismas pasisakė tik dėl to, kad negali būti pripažįstama tyčinio sunkaus sveikatos sutrikdymo ir tyčinio nužudymo sutaptis. Teismas nepasisakė, kad negali egzistuoti tyčinio nužudymo ir tyčinio nesunkaus sveikatos sutrikdymo sutaptis. Tačiau vis tiek tokia Teismo pozicija kelia daug klausimų, kurių, deja, neįmanoma tinkamai išnagrinėti jiems skiriant tik straipsnio dalį. Vėlgi, galima spėti, kad įtakos tokiai Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pozicijai turėjo ir tai, kad Baudžiamajame kodekse griežčiausia už sunkų nekvalifikuotą sveikatos sutrikdymą numatyta bausmė yra 10 metų laisvės atėmimo ir nesiekia tyčinio nekvalifikuoto nužudymo sankcijos vidurkio (11 metų). Tyrimo metu atlikta 78 Lietuvos teismų nuosprendžių nekvalifikuotų sunkių sveikatos sutrikdymų bylose analizė rodo, kad už tokias veikas skiriamų laisvės atėmimo bausmių vidurkis yra 2 metai 9 mėnesiai ir 28 dienos, tik vienoje byloje buvo

⁵⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2009 m. spalio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-247/2009 // Teismų praktika, 2009, 32.

skirta didesnė nei sankcijos vidurkis (7 metų) bausmė. Galbūt galima būtų svarstyti siūlymus kelti sunkių nekvalifikuotų sveikatos sutrikdymų viršutinę sankcijos ribą. Tačiau vėlgi atkreiptinas dėmesys į tai, kad Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse numatyta atsakomybė už sunkų nekvalifikuotą sveikatos sutrikdymą yra gana griežta, lyginant ją su bausmėmis, numatytomis kitų Europos valstybių įstatymuose. Pavyzdžiui, Prancūzijos baudžiamojo kodekso 222-9 straipsnyje⁵⁷, Švedijos baudžiamojo kodekso 3 skyriaus 6 sekcijoje⁵⁸, Lenkijos baudžiamojo kodekso 156 str. 1 paragrafe⁵⁹ už sunkius sveikatos sutrikdymus numatytos maksimalios 10 metų laisvės atėmimo bausmės, Olandijos baudžiamojo kodekso 302 str. 1 d. numatyta maksimali 8 metų laisvės atėmimo bausmė⁶⁰, Vokietijos baudžiamojo kodekso 223 ir 224 straipsniuose numatytos maksimalios 5 metų laisvės atėmimo bausmės⁶¹. Tačiau galima būtų atsižvelgti į kitų valstybių baudžiamuosiuose kodeksuose konstruojamas specialias nusikaltimų sudėtis. Pavyzdžiui, Vokietijos baudžiamojo kodekso 227, 231, 251 straipsniuose (numatomos netgi laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmės)⁶², Olandijos baudžiamojo kodekso 302 str. 2 d. (numatoma maksimali 10 metų laisvės atėmimo bausmė), Prancūzijos baudžiamojo kodekso 222-7 straipsnyje (numatoma maksimali 15 metų laisvės atėmimo bausmė)⁶³, Lenkijos baudžiamojo kodekso 156 str. 3 paragrafe (numatoma maksimali 12 metų laisvės atėmimo bausmė)⁶⁴ įtvirtinta atsakomybė už sunkius sveikatos sutrikdymus, sukėlusius aukos mirtį. Panašus nusikaltimas kadaise buvo įtvirtintas ir Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse, kurio 111 straipsnis numatė atsakomybę už tyčinį sunkų kūno sužalojimą, sukėlusį nukentėjusiojo mirtį. Tačiau šio straipsnio buvo atsisakyta dar 1993 metais.⁶⁵

---

⁵⁷ Code pénal. Prieiga per internetą: <<http://www.legifrance.gouv.fr>>.

⁵⁸ The Swedish Penal Code. ds 1999:36. h. Prieiga per internetą: <<http://www.government.se/content/1/c6/02/77/77/cb79a8a3.pdf>>.

⁵⁹ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny. Prieiga per internetą: <<http://isap.sejm.gov.pl/Download.jsessionid=F544A0AA7FC39C9CBCC8C1D7BF4DA110?id=WDU19970880553&type=3>>.

⁶⁰ Wetboek van strafrecht. Prieiga per internetą: <<http://www.wetboek-online.nl/wet/sr.html>>.

⁶¹ German Penal Code. Prieiga per internetą: <http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stgb>.

⁶² German Penal Code. Prieiga per internetą: <http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stgb>.

⁶³ Code pénal. Prieiga per internetą: <<http://www.legifrance.gouv.fr>>.

⁶⁴ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny. Prieiga per internetą: <<http://isap.sejm.gov.pl/Download.jsessionid=F544A0AA7FC39C9CBCC8C1D7BF4DA110?id=WDU19970880553&type=3>>.

⁶⁵ Lietuvos Respublikos įstatymas dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso, baudžiamojo ir administracinių teisės pažeidimų kodeksų pakeitimo ir papildymo // Valstybės žinios, 1993-07-02, Nr. 26-597.

IŠVADOS

Šio straipsnio išvadas, autoriaus nuomone, tikslinga pateikti ne apibendrinimų, bet pasiūlymų forma:

Pirma, siūlytina svarstyti įtraukti į Baudžiamojo kodekso 60 str. įtvirtintų atsakomybę sunkinančių aplinkybių sąrašą tai, kad nusikaltimas padarytas iš anksto apgalvota tyčia. Tačiau kartu reikėtų atsižvelgti į tai, kad Lietuvos teismų praktikoje linkstama plačiai interpretuoti kaltininko tyčią apibūdinančius terminus. Todėl turėtų būti užtikrinta, kad iš anksto apgalvota tyčia kaltininkams būtų inkriminuojama tik tais atvejais, kai jos buvimas rodo, kad kaltininko veikos pavojingumas yra didesnis nei apibendrintai visiems atitinkamos kategorijos nusikaltimams būdingas pavojingumas.

Antra, įstatymų leidėjas turėtų pripažinti, kad netiesiogine tyčia padaryti nužudymai ir neatsargūs gyvybės atėmimai kartais tik nežymiai skiriasi savo pavojingumu, o Baudžiamasis kodeksas už juos numato labai skirtingas bausmes. Ši problema gali būti sprendžiama didinant už neatsargius gyvybės atėmimus numatytas maksimalias bausmes, mažinant už tyčinius gyvybės atėmimus numatytas minimalias bausmes. Įstatymų leidėjas taip pat turėtų Baudžiamajame kodekse įtvirtinti, kad smurtinė veika, sukėlus aukos mirtį, kurios kaltininkas nenumatė arba tikėjosi išvengti, turi būti pripažįstama tyčinio sveikatos sutrikdymo ir neatsargaus gyvybės atėmimo idealiąja sutaptimi, pavyzdžiui, konstruojant Baudžiamajame kodekse naują sudėtinę nusikalstamos veikos sudėtį „sveikatos sutrikdymas, sukėlęs aukos mirtį“ ir numatant už tokioje normoje numatytus nusikaltimus didesnę bausmę, nei numatyta Baudžiamojo kodekso 135 str. „Sunkus sveikatos sutrikdymas“.

LITERATŪRA

I. Mokslinės publikacijos

1. *Du Bois-Pedain A.* Intentional Killings: The German Law // *Horder J.* (ed). Homicide Law in Comparative Perspective. Oxford: Hart, 2007.
2. *Fedosiuk O.* Baudžiamosios ir civilinės atsakomybės takoskyra turtinių prievolių išvengimo bylose // *Jurisprudencija*, 2006, 7 (85).
3. *Forst B.* Errors of Justice: Nature, Sources, and Remedies. Cambridge: Cambridge University Press, 2004.
4. *Foster N. G., Sule S.* German Legal System and Laws. Oxford: Oxford University Press, 2010.
5. *Holland W.* Murder and Related Issues: An Analysis of the Law in Canada // *Horder J.* (ed). Homicide Law in Comparative Perspective. Oxford: Hart, 2007.
6. *Jehle J. M.* Criminal Justice in Germany Facts and Figures. Mönchengladbach: Forum-Verl, Godesberg, 2009.
7. *Piesliakas V.* Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga. Baudžiamasis įstatymas ir baudžiamosios atsakomybės pagrindai. Vilnius: Justitia, 2006.
8. *Pillsbury S. H.* Judging Evil: Rethinking the Law of Murder and Manslaughter. New York: New York University Press, 1998.
9. *Smit P. R., de Jong R. R., Bijleveld C. C. J. H.* Homicide Data in Europe: Definitions, Sources, and Statistics // *Liem M. C. A., Pridemore W. A.* (ed). Handbook of European Homicide Research Patterns, Explanations, and Country Studies. New York, NY: Springer, 2012.
10. *Wiersbe W. W.* The Bible Exposition Commentary. Colorado Springs, Colo.: Victor, 2004.
11. *Wittman D. A.* Economic Foundations of Law and Organization. Cambridge [u.a.]: Cambridge Univ. Press, 2006.

II. Teisės aktai

12. Code pénal. Prieiga per internetą: <<http://www.legifrance.gouv.fr>>.
13. Codice penale, agg. al 29.06.2012. Prieiga per internetą: <<http://www.altalex.com/index.php?idnot=36653>>.
14. German Penal Code. Prieiga per internetą: <http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stgb>.

15. Latvijas Republikas tiesību akti. Krimināllikums. Prieiga per internetu: <<http://likumi.lv/doc.php?id=88966>>.
16. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, patvirtintas 2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymu Nr. VIII-1968 // Valstybės žinios, 2000, Nr. 89-2741 (su vėlesniais pakeitimais ir papildymais).
17. Lietuvos Respublikos įstatymas dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso, baudžiamojo ir administracinių teisės pažeidimų kodeksų pakeitimo ir papildymo // Valstybės žinios, 1993-07-02, Nr. 26-597.
18. The Swedish Penal Code. ds 1999:36. h. Prieiga per internetą: <<http://www.government.se/sb/d/3926/a/27777>>.
19. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny. Prieiga per internetą: <<http://isap.sejm.gov.pl/Download.jsessionid=F544A0AA7FC39C9CBCC8C1D7BF4DA110?id=WDU19970880553&type=3>>.
20. Wetboek van strafrecht. Prieiga per internetą: <<http://www.wetboek-online.nl/wet/sr.html>>.

III. Teismų praktika

21. Alytaus rajono apylinkės teismo 2011 m. birželio 3 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-88-333/2011.
22. Kauno apygardos teismo 2011 m. birželio 29 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-177-133/11.
23. Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2005 m. kovo 9 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-4-317/2005.
24. Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2008 m. kovo 27 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-64-175/08.
25. Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2008 m. rugsėjo 29 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-199-508/08.
26. Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2010 m. birželio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1-86-348/2010.
27. Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2010 m. spalio 21 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-149-245/2010.
28. Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2011 m. birželio 30 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-240-493/2011.
29. Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2012 m. kovo 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1-79-106-2012.

30. Klaipėdos miesto apylinkės teismo 2011 m. gegužės 20 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-103-795/2010.
31. Lietuvos apeliacinio teismo 2009 m. balandžio 30 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-93/2009.
32. Lietuvos apeliacinio teismo 2010 m. gruodžio 23 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-498/2010.
33. Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. sausio 4 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-130/2013.
34. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2005 m. kovo 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2k-237.
35. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2007 m. birželio 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-458/2007.
36. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2007 m. birželio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-469/2007.
37. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2009 m. birželio 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-224/2009.
38. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2009 m. spalio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-247/2009 // Teismų praktika, 2009, 32.
39. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2011 m. birželio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-366/2011.
40. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2013 m. gegužės 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-248/2013.
41. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2013 m. spalio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-402/2013.
42. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2013 m. sausio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-11/2013.
43. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2013 m. gegužės 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-298/2013.
44. Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2011 m. spalio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1-85-193/2011.
45. Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2011 m. vasario 15 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-31-168/2011.
46. Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2012 m. rugpjūčio 13 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-104-350/2012.

47. Šiaulių apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2005 m. rugsėjo 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1-42-210/2005.
48. Šiaulių apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2009 m. birželio 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1-57-116-2009.
49. Šiaulių apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2010 m. spalio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1-104-309/2010.
50. Širvintų rajono apylinkės teismo 2011 m. rugsėjo 23 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-7-880/2011 (S).
51. Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2005 m. spalio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1-97/2005.
52. Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2006 m. vasario 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1-51/2006.
53. Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2007 m. gegužės 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1-84-245/07.
54. Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2008 m. birželio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-105/2009.
55. Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2009 m. gegužės 12 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-430-166-2009.
56. Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2010 m. rugsėjo 24 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-203-2010.

IV. Statistika, apžvalgos ir publikacijos internete

57. Federal Criminal Police Office. PCS 2010. Police Crime Statistics Yearbook 2010 - abridged version. Prieiga per internetą: <http://www.bka.de/nn_195196/SharedDocs/Downloads/EN/Publications/PoliceCrimeStatistics/policeCrimeStatistics2010,templateId=raw,property=publicationFile.pdf/policeCrimeStatistics2010.pdf>.
58. Informatikos ir ryšių departamentas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos. Duomenys apie nusikalstamas veikas, padarytas Lietuvos Respublikoje (Forma_1G). Prieiga per internetą: <http://www.ird.lt/infusions/report_manager/report_manager.php>.
59. Teismų statistika. Baudžiamųjų bylų nagrinėjimo ataskaita. Bylų procesas (I instancijos teismuose). Prieiga per internetą: <<http://www.teismai.lt/lt/teismai/teismai-statistika/>>.
60. Teismų statistika. Baudžiamųjų bylų nagrinėjimo ataskaita. Bylų procesas (I instancijos teismuose). Prieiga per internetą: <<http://www.teismai.lt/lt/teismai/teismai-statistika/>>.

Dr. Algimantas ČEPAS
Law Institute of Lithuania

SIGNIFICANCE OF INTENT IN SENTENCING FOR HOMICIDES IN THE JURISPRUDENCE OF LITHUANIAN COURTS

Summary

The article presents results of the research project carried out by the Law Institute of Lithuania and Vilnius University and supported by the Research Council of Lithuania „Homicide in Lithuania: Criminological Research“. The project encompassed analysis of 910 judgements passed by the Lithuanian courts of the first instance in homicide cases. The judgements have been analysed from different angles, data was collected on socio-demographic characteristics of culprits and victims, circumstances of the crimes committed, as well as on penalties imposed upon the sentenced persons. The article deals with the latter data only, i.e. provides analysis of the penalties imposed taking into account the forms of guilt established in the cases analysed as the criteria for evaluation of the jurisprudence in Lithuania.

The data reveals that the median penalty of deprivation of liberty imposed for unqualified homicides is 9 years 3 months and 9 days; the median penalty of deprivation of liberty imposed for qualified homicides is 11 years 8 months and 21 days (10 persons have been sentenced to life imprisonment for qualified homicides, while 2 persons charged for qualified homicides have been sentenced to penalties not involving deprivation of liberty). The common median penalty imposed for both qualified and unqualified homicides is 10 years 7 months and 21 days.

Lithuanian courts seldom state whether homicides are committed with or without premeditation, however premeditation can be envisaged in the most of cases ended with imposition of life imprisonment. However certain cases analysed reveal that premeditation is not always taken into account by courts when deciding upon penalties to be imposed. The author proposes establishment of premeditation as an aggravating circumstance in the Penal Code of Lithuania.

The courts are not inclined to acknowledge that homicides are committed due to a sudden passion. Although the Penal Code of Lithuania establishes a specific privileged form of homicide “Murder in a State of Passion”, only 2 homicides dealt with by the courts in the years 2005-2012 have been acknowledged to be of the latter form. However the research indicated 70 persons sentenced for homicides during these years whose penal liability was mitigated by the fact that commission of the act has been influenced by a provoking behaviour of the victim.

The courts tend to impose harsher penalties for homicides committed with a predefined intent than to homicides committed without predefined intent. The median penalty imposed for the homicides committed without predefined intent is 10 years 3 months and 5 days; the median penalty imposed for the homicides committed with predefined intent is 11 years 2 months and 10 days.

A special attention is drawn to differences between penalties imposed for homicides committed with direct and indirect intent. The median penalty imposed for the homicides

committed with direct intent is 11 years 7 months and 11 days; the median penalty imposed for the homicides committed with indirect intent is 10 years and 25 days.

The author expresses his opinion that the jurisprudence of the Supreme Court of Lithuania leads to an establishment of an almost incontrovertible presumption of indirect intent vis-à-vis negligent guilt. Such a practice is being formed by decisions of the Supreme Court of Lithuania acknowledging that any violence against the victim presupposes understanding by the culprit that the death of the victim is a possible result of his or her act. The Supreme Court of Lithuania also acknowledges that it is sufficient that the culprit could and ought to have anticipated the death of the victim as a result of his or her acts without taking into account whether such a result has been actually foreseen or whether the culprit recklessly expected to avoid such a result.